

BIDF

A mi nagy hasznunkra

HORECZKY KRISZTINA

A VILÁGRA NYITOTT DOKUMENTUMFESTIVÁL MOSTOHA KÖRÜLMÉNYEI ELLENÉRE IDÉN IS BIZONYÍTOTTA: BUDAPEST EGYIK LEGFONTOSABB KULTURÁLIS ESEMÉNYE.

A lengyel Hanna Polak tizennégy évig készült dokumentumfilmje, a *Valami jobbra várva* (*Something Better to Come*) tavaly a legfelkavaróbb, mi több, a legmeghatározóbb kultúrélményem volt. A dán-lengyel munka helyszíne Európa legnagyobb hulladéklerakója, a Moszkva központjától húsz kilométerre lévő Szvalka; ez az otthona a forgatás kezdetén tízéves Julának, édesanyjának és megannyi sorstársuknak. Vajon kikerülhetnek, kitörhetnek-e a szürreális, apokaliptikus szeméttelapról, emberhez méltó életet kezdve? A múlt évi Budapest International Documentary Festival-on (BIDF) vetített, 2014-es mű címe, amely idézet az *Éjjeli menedékhelyből*, érvényes az ideai seregszemle versenyfilmjeinek túlnyomó többségére is. (A harmadik BIDF-en harminchat mű versengett, közülük nyolc rövidfilm.) A megtekintett tizenhat „egész estés” doku majd’ mindegyikében azonban nem pusztán valami jobbra várnak, hanem a jobbért is léteznek. Mint Szatyin mondja a Gorkij-dráma IV. felvonásában, az öreg zarándokot, Lukát citálva: „Hát a jobbért élnek az emberek, kedves fiam! (...) Ezért minden embert tisztelni kell... Mert hiszen nem tudjuk, hogy milyen, hogy miért született, hogy mi telik ki tőle... Lehet, hogy a mi boldogságunkra született... A mi nagy hasznunkra...”

A BIDF díszvendége, a 39 éves, afroamerikai Samantha Montgomery gyerekként tapasztalta meg a családban elkövetett fizikai és szexuális bántalmazást, erőszakot. A nyíltan leszbikus énekesdalszerző New Orleans legveszélyesebb részén lakik, nappal időseket ápol, esténként Princess Shaw néven lepukkant klubokban lép fel, a köztes időben a YouTube-ra teszi föl felvételeit és beszél önmagáról. Egyedül van, mint a kisuj-

ja. Mindeközben egy ismert muzsikus, bizonyos Ophir Kutiél (művésznévén: Kutiman) árgus szemekkel figyeli a monitorán Tel Avivból. Kutiman új projektje, hogy amatőr zenészek a YouTube-ra posztolt videóiból készít szimfóniaszerű kollázsokat, Samanthában pedig meglátja azt, amit a *The Voice* zsűrorai közül senki: a zsigeri zenei pophercegnőt. Az izraeli Ido Haar kreatív dokuja, *A színpadon Princess Shaw* (*Presenting Princess Shaw*) játékfilmes machinációtól mentes, keserűes XXI. századi Hamupipőke-történet. A világ legnagyobb videómegosztó portálja, zenei archívuma a globalizáció jelképe, amely a magával ragadóan őszinte Samanthának nem pusztán eszköz a póre megmutatkozásra, a magány enyhítésére, hanem – túl a megérdemelt karrieren – módot ad arra, hogy a virtuális téren kívül építsen ki eleven kapcsolatokat, meglelve fölfedezőjében az ikerpárját.

„Mintha elrabolták volna” – mondja Ron Suskind Pulitzer-díjas újságíró, bestsellerszerző a fiáról. A *Mesés élet* (*Life, Animated*) főhőse, Owen Suskind háromévesen „hirtelen eltűnik a világból”; nem beszél, a diagnózis: autizmus. Az egyik halandzsza-szó, amit majd ki mond, a „Juicervose!”, sajátos, lúdbőröztető idézet *A kis hableányban* fölcsendülő dalból, a *Szegény mélabús lélek*-ből, amit Ursula, a tenger gonosz boszorkája énekel: „It won’t cost you much / just your voice!” („Nem kerül sokba, csak a hangodba!”). A jól szituált, rendkívül intelligens szülők rájönnek, hogy fiukat elnyelte a Disney-univerzum, és vissza akarják szerezni maguknak: a filmek segítségével kommunikálnak a párbeszédeket kívülről fújó Owennek. Az apa azonos című sikerkönyvének látványában lenyűgöző adaptációját átszövik a

Disney-rajzfilmrészletek, míg a fiú életének traumáit nyomasztó, fekete-fehér animációval mondják el. Az Oscar-díjas Robert Ross Williams a Diákzsűri díját elnyert művét mindazonáltal túl tökéletesre csiszoltnak vélem, főleg a producer apa megszólalásaiok éreztem, hogy ez egy sokszor és mára hibátlanul felmondott fabula a szeretet, az áldozathozatal, az odaadás és a szenvedély erejéről. A ma huszonöt éves, egy segítő házban önálló életet kezdő, stílszerűen egy moziban dolgozó Owen identitásának alapja a Disney-világ, ez az elsődleges referencia számára, az alfa és az ómega. Ennek tragikuma V-effektként hat a professionalitásában, dramaturgiájában is hollywoodias alkotásban.

Jerzy Sladkowsky izzig-vérig szláv *Don Juanjának* főszereplője az ideai Vilniusi Filmfesztiválon doku-kategóriában elnyerte a legjobb színész díját. A Nyiznyij Novgorodban az anyjával élő Oleg Maximov szocializációs és ún. társas kapcsolati problémákkal küzd; állítólag Asperger-szindrómás, bár ezt a közönségtalálkozón egy szakértő előtt többen kétkedve fogadtuk. A huszonkét éves fiatalemberen a fehérrépek igyekeznek megveszekedetten segíteni, afféle megmentőként: így a fiánál jóval súlyosabb patológiás esetnek tűnő, neuraszténias tanárnő anyja, a mániásan a nemiség körül gravitáló, a páciense viselkedését teljesen félreértő, botcsinálta pszichoterapeuta, valamint egy drámacsoport tagja, a szép Tánya. A tragikomikus, rafinált, csehovi levegőjű svéd- finn koprodukción azért is tartom a BIDF egyik legnagyobb sikerű filmjének, mert gyakorta úgy tűnt, mintha a kamerák előtt feltűnően fesztelen Oleg játszana. Kiválóan. A rendező egy interjúban elmondta, a fiú stressz alatt mindig „alakoskodott”, sosem volt természetes, a hozzá egyre közelebb kerülő, kísérletező kedvű Tánya pedig úgy viselkedett, mint egy színésznő – azaz, nem csak Oleggel flörtölt, hanem vele is. A veterán lengyel filmcsináló megérezte, megértette, és felszínre hozta a farkastéma iránt rajongó, játékos hajlamú orosz fiúban az érzelmekre éhes, a költőiség iránt fogékony, eredeti személyiséget, aki lehetne akár egy pszichohorrorral ötvözött elégius szerelmes mozi főhőse is – hiszen Sladkowskynál is azzá válik.

Borlängen polgármesterét, Patrik Andersson az kapcsolja ki, ha egy au-

